

مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها در مواجهه با بیماری کرونا

(مورد مطالعه: دانشگاه تهران)

زهرا فرضی‌زاده^۱

چکیده

دانشگاه‌های مختلف دنیا سال‌ها است مقوله مسئولیت اجتماعی دانشگاه^۲ و تأکید بر مسئولیت اخلاقی، اجتماعی و زیست‌محیطی را مورد توجه قرار داده‌اند. در مطالعه حاضر با روش کتابخانه‌ای، ضمن مروری بر ادبیات مسئولیت اجتماعی دانشگاه، به‌طور خاص مجموعه اقدامات دانشگاه تهران به‌منظور تحقق مسئولیت اجتماعی در قبال بیماری کرونا مرور و با توجه به محورهای مورد تأکید دانشگاه در چندین مقوله دسته‌بندی گردید. مجموعه اقدامات انجام‌شده دانشگاه تهران در حوزه مسئولیت اجتماعی در مواجهه با بیماری کرونا در چندین محور متمرکز شده است که عبارت‌اند از: فعالیت‌های علمی؛ حمایت مالی از پژوهش‌های علمی؛ تولید تجهیزات بهداشتی و درمانی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران؛ تولید خدمات تسهیل‌کننده فاصله‌گذاری فیزیکی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران؛ تدوین بسته حمایتی پارک علم و فناوری دانشگاه تهران برای شرکت‌ها در شرایط شیوع کرونا؛ آموزش و اطلاع‌رسانی (در حوزه پیشگیری، مهارت‌های زندگی، بهداشت روان، ارتقای تاب‌آوری)؛ خدمات سلامت جسم و روان؛ تسهیل امور دانشجویان و کارکنان دانشگاه در راستای توجه به سلامت آن‌ها؛ حمایت از گروه‌های آسیب‌دیده از کرونا و تقدیر از کادر درمان. به‌طور کلی دانشگاه تهران در مواجهه با بحران کرونا در ابعاد آموزشی، پژوهشی، خدمات سلامت، حمایت‌های اجتماعی و ... اقدامات متعددی انجام داده است.

واژگان کلیدی: دانشگاه، مسئولیت اجتماعی، کرونا، آموزش، پژوهش، خدمات اجتماعی.

۱. استادیار گروه برنامه‌ریزی اجتماعی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران. رایانامه: farzade@ut.ac.ir

مقدمه

دانشگاه رکن مهمی در جامعه است و به دانشجویان کمک می‌کند فراتر از منافع فردی به منافع اجتماعی فکر کنند. امروزه دانشگاه‌ها متعهد هستند که آگاهی دانشجویان را درباره نیازهای جامعه افزایش دهند و دانشجویان به‌عنوان افرادی کاملاً درگیر و متعهد و شخصیت‌هایی اجتماعی موردنظر هستند (واسیلسکو و همکاران^۳، ۲۰۱۰). دانشگاه‌های مختلف دنیا سال‌ها است مقوله مسئولیت اجتماعی دانشگاه را موردتوجه قرار داده‌اند. برای نمونه دانشگاه منچستر انگلستان در راستای کمک به جامعه، پنج اولویت استراتژیک خود در حوزه مسئولیت اجتماعی را این‌طور بیان کرده است: (۱) تحقیقات دارای اثربخشی^۴؛ تحقیقات دانشگاه با موردتوجه قرار دادن چالش‌های اصلی پیش‌رو در قرن ۲۱، تفاوت‌های مثبتی را در جامعه ایجاد می‌کنند؛ (۲) فارغ‌التحصیلان مسئول به لحاظ اجتماعی^۵؛ فارغ‌التحصیلان دانشگاه منچستر یاد می‌گیرند مسئولیت اخلاقی، اجتماعی و زیست‌محیطی را بر عهده گیرند؛ (۳) مشارکت دادن اجتماعات؛ رویدادها و فعالیت‌های دانشگاه، دانش، منابع و جاذبه‌های فرهنگی را برای نفع‌رسانی به اجتماعات به کار می‌گیرند؛ (۴) فرایندهای مسئول^۶؛ فرایندهای دانشگاه با هدف تعادل کارایی با فرصت‌های ایجاد منافع اجتماعی و زیست‌محیطی اجرا می‌شود و (۵) پایداری زیست‌محیطی^۸؛ فعالیت‌ها، آموزش و پژوهش، با تعهد به پایداری زیست‌محیطی هدایت می‌شود. دانشگاه هاروارد نیز در بخش ارتباط خود با اجتماع، از ۸ حوزه فعالیت نام برده است که عبارت‌اند از: (۱) فرهنگ و هنر؛ (۲) فعالیت در سه حوزه آموزش، پژوهش و یادگیری برای اجتماع؛ (۳) همکاری با سازمان‌های محلی برای رفع نیازهای اجتماع؛ (۴) تأثیر اقتصادی (حمایت از اقتصاد منطقه‌ای با تأمین شغل، گسترش خرید و جذب شرکت‌ها)؛ (۵) اقدامات آموزشی (تأمین منابع آموزشی برای بچه‌ها، خانواده‌ها، معلمان، مدارس و یادگیرندگان مادام‌العمر)؛ (۶) فعالیت در حوزه مسکن (تأمین مسکن برای دانشجویان کارشناسی دانشگاه به مدت ۴ سال، همکاری با شهرهای کمبریج و بوستون

^۳ Vasilescu et al

^۴. Research with impact

^۵. Socially-responsible graduates

^۶. Engaging our communities

^۷. Responsible processes

^۸. Environmental sustainability

برای ایجاد و حفظ هزاران واحد مسکن ارزان‌قیمت و نیز حمایت از تلاش‌ها برای نابودی بی‌خانمانی؛^۷ پایداری (مدل‌سازی مسیرهایی برای حرکت به سوی آینده‌ای سالم و عاری از سوخت فسیلی که رفاه مردم و سیاره را افزایش می‌دهد) و ۸) ارائه خدمات عمومی و غیرانتفاعی (هاروارد به رفع نیازهای اساسی منطقه کمک می‌کند و با سازمان‌های غیرانتفاعی و خدمات عمومی ارتباط دارد که در سراسر ماساچوست خدمات مهم به ساکنان ارائه می‌دهند) (دانشگاه هاروارد،^۹ ۲۰۲۰). وقتی تجارب دانشگاه‌های مختلف بررسی می‌شود، طیف وسیعی از مدل‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها مشاهده می‌شود که در آن‌ها مؤلفه‌های ویژه‌ای مورد تأکید قرار می‌گیرد.

یکی از بحران‌هایی که از دسامبر ۲۰۱۹ به تدریج همه کشورهای جهان را درگیر کرد، شیوع بیماری کرونا بود. شیوع این بیماری، آثار اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بسیاری بر جوامع داشت و گروه‌های آسیب‌پذیر و در معرض مخاطره جوامع به میزان بیشتری متحمل آثار زیان‌بار این پدیده شدند. گسترش فقر، انزوا، مرگ‌ومیر، بیکاری، بی‌سرپرستی، بی‌خانمانی، سوءتغذیه و ... برخی از پیامدهای این وضعیت است. بعد از شیوع این بیماری، اقدامات مختلفی در کشورهای مختلف برای مواجهه با آثار نامطلوب این بیماری بر گروه‌های مختلف جمعیتی انجام شد. دانشگاه‌ها نیز در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی خود به‌عنوان رسالتی مهم، اقداماتی در این زمینه انجام دادند. برای نمونه در دانشگاه منچستر^{۱۰} انگلستان، پروفیسور ورما^{۱۱} با همکارانش به تعیین مجموعه مداخلات شواهدمحوری پرداختند که از گروه‌های سالمند و آسیب‌پذیر و نیز نیروی کار شاغل در بخش مراقبت‌های اجتماعی^{۱۲} در دوره کرونا حمایت می‌کند. گروه تحقیقاتی سالمندی سالم برای حمایت از سالمندانی که در دوره شیوع کرونا در انزوا هستند، جزوه چاپ‌شده‌ای را درباره گذران مطلوب زندگی در خانه تهیه کرد و در اختیار سالمندانی قرار داد که قادر به بیرون رفتن نیستند یا امکان دسترسی به منابع آنلاین یا مطالعه دیجیتالی را ندارند. همچنین این دانشگاه یک آشپزخانه صنعتی را برای کمک به خیرین محلی ایجاد کرد تا وعده‌های غذایی مغذی برای نیازمندان شهر تأمین کند. علاوه بر آن، گروهی متشکل از ۴۰ دانشجوی حقوق از دانشگاه منچستر در ایام تعطیلات خود، به‌طور داوطلبانه خدماتی را به افراد آسیب‌دیده از کرونا ارائه می‌کنند. آن‌ها در

9. University of Harvard

10. Manchester

11. Verma

12. Social care

پنج زمینه حقوقی بخصوص تحت تأثیر ویروس یعنی مراقبان، خانواده، اشتغال، مصرف‌کنندگان و مسکن - به‌طور آنلاین مشاوره کتبی و ویدئویی ارائه می‌دهند. علاوه بر این، دانشگاه برای پیشگیری از خودکشی‌های مرتبط به بیماری کرونا با مراکز مختلف همکاری می‌کند (دانشگاه منچستر^{۱۳}، ۲۰۲۰). در دانشگاه هاروارد نیز ضمن برنامه‌ریزی برای ۲۰۲۱-۲۰۲۰، در حوزه‌های سلامت، ایمنی و رفاه، راهنماهای آگاهی‌بخش متعددی با موضوع اقدامات پیشگیرانه، قرنطینه، نحوه مدیریت استرس، اضطراب و ترس به‌صورت الکترونیکی منتشر و در دسترس عموم قرار گرفته است. همچنین در راستای ارتباط داشتن با جامعه و بانگیزه ماندن در این دوران، در وبسایت دانشگاه، بسیاری از رویدادها و منابع مجازی رایگان (ازجمله آثار هنری مانند فیلم، موسیقی، سایر امور فرهنگی، آموزشی، ورزش، بازی، فعالیت‌های معنوی و ...) در دسترس عموم قرار گرفته است.^{۱۴}

در ایران نیز گام‌های مهمی در این زمینه برداشته شد و برخی دانشگاه‌های ایران اقدامات متعددی را در این زمینه انجام داده‌اند. اقدامات دانشگاه‌ها برای کمک به مواجهه مؤثر با این بیماری و رفع آثار ناشی از شیوع آن، مجموعه تجارب غنی را فراهم می‌آورد که ضرورت ثبت، تجمیع و طبقه‌بندی آن‌ها احساس می‌گردد تا بدین ترتیب امکان الگو گرفتن از این تجارب، مقایسه دانشگاه‌ها با یکدیگر، درس‌آموزی و حتی پی بردن به ضعف‌ها و قوت‌ها میسر شود. با توجه به این موضوع، پرسش اصلی که به ذهن خطور می‌کند، این است که بعد از بروز بحران کرونا، دانشگاه‌های ایران به‌منظور تحقق مسئولیت اجتماعی خویش، چه اقداماتی انجام دادند؟ در مطالعه حاضر به‌طور خاص، اقدامات دانشگاه تهران (البته تا دی‌ماه ۱۳۹۹) با تکیه بر اسناد منتشرشده موردبررسی قرار گرفته است.

با توجه به اینکه بحران شیوع کرونا و به‌تبع آن، مجموعه اقدامات دانشگاه‌ها در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی خود برای رفع این بحران و آثار ناشی از آن بر گروه‌های مختلف جمعیتی، به‌تازگی به وقوع پیوسته است، طبیعتاً محققان برای بررسی مجموعه تجارب دانشگاه‌های مختلف در این زمینه، در آغاز راه هستند. در جستجویی که در پایگاه‌های معتبر علمی دنیا انجام شد، پژوهش‌های اندکی درباره این موضوع یافت گردید؛ اما پژوهش‌های خارجی درباره مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها به‌طور کلی وجود دارد (گوفر و

¹³ University of Manchester

¹⁴ <https://www.harvard.edu/coronavirus/socialize-remotely>

راتو^{۱۵}، ۲۰۱۴؛ لطیف، ۲۰۱۸، اسماعیل^{۱۶}، ۲۰۲۰ و لیو و همکاران^{۱۷}، ۲۰۲۰). همچنین در ایران قبلاً پژوهش‌هایی درباره مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها منتشر شده است (شفائی یامچلو و همکاران، ۱۳۹۵؛ حبیبی و همکاران، ۱۳۹۵؛ اقدام‌پور و همکاران، ۱۳۹۸؛ برادران حقیر و همکاران، ۱۳۹۸ و علی‌محمدلو و همکاران، ۱۳۹۳).

مسئولیت اجتماعی^{۱۸} درباره کمک کسب‌وکارها به توسعه پایدار و راه‌حل‌های کنش‌گرایانه^{۱۹} برای چالش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی است. مسئولیت اجتماعی به مفهوم بسیار مهمی در جهان تبدیل شده است و بخش مهمی از مباحث مربوط به رقابت و پایداری در بستر جهانی شدن است. مسئولیت اجتماعی سازمان^{۲۰} به این معنی است که سازمان‌ها در هر جا که کار می‌کنند، باید به نحوی مسئولانه^{۲۱} و در تطابق با ارزش‌های جامعه و استانداردها و هنجارهای پذیرفته‌شده بین‌المللی رفتار کنند. سازمان‌ها با همکاری با ذینفعانشان، می‌توانند از طریق فرایندهای CSR به تحقق آرمان‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی کمک نمایند. ترویج مسئولیت اجتماعی سازمان (CSR)، منعکس‌کننده نیاز به دفاع از ارزش‌های مشترک و افزایش حس انسجام و همبستگی است. CSR باید به‌عنوان مفهومی درک شود که به‌وسیله آن، سازمان‌ها، نگرانی‌های زیست‌محیطی و اجتماعی را (در تعامل با ذینفعانشان به نحوی داوطلبانه) در عملکرد^{۲۲} خود بگنجانند. سایر اصطلاحات مورد استفاده برای CSR در ادبیات تخصصی عبارت‌اند از مسئولیت سازمان، شهروندی سازمان، پایداری سازمان یا توسعه پایدار سازمان. این تعریف تأکید می‌کند که CSR مسائل اجتماعی و زیست‌محیطی را در برمی‌گیرد؛ CSR از فعالیت‌ها و استراتژی‌های کسب‌وکارها جدا نیست و نباید جدا باشد؛ این مفهوم درباره ادغام دغدغه‌های اجتماعی و زیست‌محیطی در عملیات و استراتژی‌های کسب‌وکارها است؛ در واقع CSR یک مفهوم داوطلبانه است و جنبه بسیار مهم آن نحوه تعامل سازمان‌ها با ذینفعان داخلی و خارجی

¹⁵ Giuffre & Ratto

¹⁶ Ismail

¹⁷ Liu & et al

¹⁸. Social responsibility

¹⁹. Proactive

²⁰. Corporate Social Responsibility (CSR)

²¹. Responsibly

²². Operations

(کارمندان، مشتریان، همسایگان، سازمان‌های غیردولتی، مقامات دولتی و ...) است (واسیلسکو و همکاران، ۲۰۱۰).

مفهوم مهم دیگر، مسئولیت اجتماعی دانشگاه (USR) است. این مفهوم درباره لزوم تقویت تعهد مدنی^{۲۳} و شهروندی فعال^{۲۴} است. مسئولیت اجتماعی دانشگاه، امری داوطلبانه و رویکردی اخلاقی است و با تشویق دانشجویان و کارکنان دانشگاه برای تأمین خدمات اجتماعی برای اجتماع محلی‌شان یا ترویج تعهد زیست‌محیطی و اکولوژیکی برای توسعه پایدار محلی و جهانی، حس شهروندی مدنی^{۲۵} را توسعه می‌دهد (واسیلسکو و همکاران، ۲۰۱۰). ریزر^{۲۶} (۲۰۰۸) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را «سیاست کیفیت اخلاقی عملکرد اجتماع دانشگاهی (دانشجویان، دانشکده و کارمندان اداری) از طریق مدیریت مسئولانه تأثیرات آموزشی، شناختی، کاری و زیست‌محیطی ایجادشده توسط دانشگاه، در گفتگوی تعاملی با جامعه برای ترویج توسعه انسانی پایدار» تعریف کرده است.

روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر از نوع مطالعات کتابخانه‌ای است و به اسناد و گزارش‌های معتبر مراجعه شده است. تحلیل داده‌های حاصل از اسناد نیز با روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. روش تحلیل محتوای کیفی، رویه‌ای برای تلخیص، طبقه‌بندی، تحلیل و استنباط خصوصیتی از متن است. در اینجا رویه معمول کدگذاری به منظور استخراج مفاهیم از متون و سپس دسته‌بندی مفاهیم بر اساس تشابهات و تفاوت‌ها آن‌ها به منظور قرار دادن این مفاهیم در قالب مقولات و در نهایت تحلیل مقولات مورد توجه است. مقولات استخراج‌شده از مفاهیم در جدول (۱) قابل مشاهده است.

نتایج

دانشگاه‌ها نقش مهمی را در هدایت توسعه هر جامعه‌ای ایفا می‌کنند و دغدغه آموزش، پژوهش و ارائه خدمات به اجتماع را دارند. با شیوع بحران کرونا، دانشگاه‌های مختلف دنیا در

۲۳. Civic commitment

۲۴. Active citizenship

۲۵. Civil citizenship

۲۶. Reiser

راستای تحقق مسئولیت اجتماعی خود در قبال جامعه اقداماتی انجام دادند. در ایران نیز در روزهای آغازین شیوع این ویروس، معاونت فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پویش «همه دانشگاهیان؛ همه مردم» را راه‌اندازی کرد تا اساتید، دانشجویان و کارکنان دانشگاه در آن عضو شوند. در این پویش در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی و تعهد به اقدام جمعی مبنی بر تقویت سلامت عمومی و ممانعت از شکل‌گیری زنجیره‌های انتقال ویروس کرونا از طریق ترویج سازوکارهای رعایت اصول بهداشتی، خود مراقبتی، ماندن در خانه، آگاه‌سازی حداقل ۱۰ نفر از هم‌وطنان به طرق گوناگون به‌ویژه با استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی توسط اعضای پویش مذکور موردتوجه قرار گرفت. همچنین کرسی یونسکو در ترویج علم در مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور به‌منظور مقابله با شبه‌علم، اخبار غیرعلمی و باورهای غلطی که بعد از شیوع کرونا در جامعه منتشر شد، پویشی را به نام «علمی شو» راه‌اندازی کرد (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۹).

دانشگاه تهران از همان روزهای آغازین بعد از شیوع بیماری کرونا در ایران، علاوه بر دعوت از خانواده دانشگاه تهران و سایر افراد برای عضویت در «اتاق تعامل مجازی مسئولیت اجتماعی در قبال شرایط بعد از شیوع کرونا» و نیز ایجاد «درگاه مسئولیت اجتماعی دانشگاه تهران در مقابله با شیوع کرونا»، در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی خود، تاکنون اقدامات متعددی را برای مواجهه با بیماری کرونا انجام داده است که به تفکیک می‌توان آن‌ها را در محورهای ذیل دسته‌بندی کرد: (۱) فعالیت‌های علمی؛ (۲) حمایت مالی از پژوهش‌های علمی؛ (۳) تولید تجهیزات بهداشتی و درمانی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران؛ (۴) تولید خدمات تسهیل‌کننده فاصله‌گذاری فیزیکی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران؛ (۵) تدوین بسته حمایتی پارک علم و فناوری دانشگاه تهران برای شرکت‌ها در شرایط شیوع کرونا؛ (۶) آموزش و اطلاع‌رسانی (در حوزه پیشگیری، مهارت‌های زندگی، بهداشت روان، ارتقای تاب‌آوری و ...؛ (۷) خدمات سلامت جسم و روان؛ (۸) تسهیل امور دانشجویان و کارکنان دانشگاه در راستای توجه به سلامت آن‌ها؛ (۹) حمایت از گروه‌های آسیب‌دیده از کرونا؛ و (۱۰) تقدیر از کادر درمان. ذیل هر یک از مقولات فوق، فعالیت‌های مختلفی انجام شده که در جدول شماره (۱) به تفصیل بیان گردیده است.

برای نمونه دانشگاه تهران در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی خود در قبال گروه‌های آسیب‌پذیر، فعالیت‌های متعددی انجام داده است. به طوری که دانشگاه تهران درگاه دریافت کمک اعضای خانواده دانشگاه تهران به اقشار آسیب‌دیده از کرونا را فعال نمود. حمایت بنیاد حامیان دانشگاه تهران از دانشجویان نیازمند در شرایط کرونا به صورت پرداخت ۵۰ وام قرض‌الحسنه به آن‌ها به ارزش ۵۰ میلیون تومان؛ اختصاص ۵۰ میلیون تومان از سوی بنیاد حامیان دانشگاه تهران برای اهدای وام خرید تبلت به تعدادی از دانشجویان دانشگاه تهران^{۲۷}؛ اهدای ۱۵ میلیون تومان برای خرید اقلام بهداشتی دانشجویان متأهل کوی دانشگاه از طرف بنیاد حامیان دانشگاه تهران برای پیشگیری از کرونا؛ کمک بنیاد حامیان پردیس فارابی با همکاری اساتید پردیس فارابی و بنیاد حامیان دانشگاه تهران به بیماران درگیر کرونا، مراکز بهداشتی و نیروهای مستقر در آرامستان‌های استان قم^{۲۸}؛ کمک پردیس فارابی دانشگاه تهران با استفاده از ظرفیت بنیاد حامیان، اعضای هیئت‌علمی و کارکنان این پردیس به دانشگاه علوم پزشکی استان قم، ستاد مبارزه با کرونا و کارکنان شرکتی پردیس^{۲۹}؛ اجرای مرحله اول طرح تهیه ارزاق ضروری برای نیازمندان در ماه رمضان^{۳۰}

۲۷. دانشجویانی که در شرایط به وجود آمده ناشی از شیوع بیماری کرونا از امکان استفاده از آموزش مجازی محروم بودند.

۲۸. ۱۰۰۰ ماسک N95؛ ۱۰۰۰ کیلو میوه و مرکبات؛ ۵۰۰ بسته آب‌معدنی؛ اهداء ۷۵ مورد کارت‌بانکی ۵۰ هزارتومانی؛ و مواردی مانند وعده‌های غذا، آب‌میوه و ... و موارد مشابه که همچنان نیز ادامه دارد (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

۲۹. این کمک‌ها که در مجموع مبلغ هشتاد میلیون تومان برآورد شده است، عبارت‌اند از: تهیه و خرید یک هزار و ۵۰۰ عدد ماسک پزشکی، تهیه و خرید یک هزار عدد ماسک فیلتر دار مخصوص، تهیه و خرید ۶۰۰ دست لباس ایزوله مخصوص کادر درمان، تهیه و خرید هزار بسته آب‌معدنی، تهیه و خرید بسته‌های میوه جهت بیماران بستری در بیمارستان، حمایت از طلبه‌های جهادی مستقر در آرامستان بهشت معصومه (ع) از طریق اهدا و توزیع کارت‌های هدیه و نیز اقلام غذایی مغذی (اعم از عسل، مغز گردو، خرما و میوه) و وعده‌های غذایی به مبلغ هشت میلیون تومان و اهدای هشتاد عدد کارت‌بانکی صد هزار تومانی به افرادی که داوطلبانه در امور عام‌المنفعه ستاد مردمی مبارزه با کرونا فعالیت می‌کردند. همچنین حمایت از کارکنان شرکتی و فاقد درآمد پردیس فارابی دانشگاه تهران از طریق اهدای چهل عدد کارت هدیه پانصد هزار تومانی، توزیع اقلام و مواد غذایی و میوه و بن خرید در چندین نوبت به مبلغ شش میلیون تومان بین کارکنان شرکتی آسیب‌دیده از کرونا، کمک به دانشجویان بی‌بضاعت به مبلغ ۱۰ میلیون تومان و حمایت از دانشجویانی که درگیر بیماری کرونا شدند، معرفی دانشجویان نیازمند برای دریافت وام کمک‌هزینه خرید گوشی هوشمند و معرفی کارکنان شرکتی به بانک مهر برای استفاده از تسهیلات هفت میلیون تومانی با کارمزد ۴ درصد از دیگر فعالیت‌های انجام شده در این زمینه است (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

۳۰. کانون‌های خیریه دانشجویان دانشگاه‌های تهران (کانون خیریه والعصر)، شهید بهشتی، علامه طباطبایی و علم و صنعت برای اولین بار، با اجرای طرح عصر همدلی با همکاری یکدیگر، کمک‌های نقدی دانشگاهیان را برای تهیه ارزاق و توزیع در میان نیازمندان جمع‌آوری کردند. در قالب این طرح، ۴۵ میلیون تومان با کمک دانشگاهیان جمع‌آوری شده

(کانون‌های خیریه دانشجویان دانشگاه‌های تهران (کانون خیریه والعصر)، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، علم و صنعت)؛ اجرای مرحله دوم طرح خیریه دانشجویی در دانشگاه تهران توسط کانون خیریه والعصر (۲۷ خرداد ۱۳۹۹)^{۳۱}؛ اهدای یک ماه حق مسئولیت اعضای هیئت‌رئیس دانشگاه تهران برای کمک به اقشار آسیب‌دیده از کرونا، راه‌اندازی مدرسه مجازی برای دانش‌آموزان کنکوری استان سیستان و بلوچستان توسط دانشجویان دانشگاه تهران؛ تهیه ماسک برای کودکان کار توسط کانون خیریه دانشگاه تهران و کانون فرهنگی خیریه دانشگاه علامه طباطبایی از دیگر اقدامات حمایتی دانشگاه از اقشار آسیب‌پذیر و در معرض مخاطره است (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹). اقدامات مذکور از اسفند ۱۳۹۸ تا اواخر دی‌ماه ۱۳۹۹ انجام شده است و همچنان نیز ادامه دارد. به نظر می‌رسد دانشگاه تهران تلاش بسیاری برای ایفای نقش مؤثر در مقابله با بحران کرونا و ایجاد وضعیتی بهتر داشته است.

جدول (۱): اقدامات دانشگاه تهران در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی در مواجهه با شیوع کرونا (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹)

محورهای مورد تأکید	اقدامات انجام‌شده
فعالیت‌های علمی (پژوهش، نشست، انتشار گزارش‌های علمی، نمایشگاه، کنفرانس، وبینار و ...)	* اعلام فراخوان‌های مختلف برای دریافت ایده‌های صاحب‌نظران درباره کرونا از همان روزهای آغازین شیوع این بیماری در کشور ^{۳۳} * تشکیل کارگروه‌های مختلف فناوری، اجتماعی و اقتصادی با همکاری دانشگاه‌های بزرگ و بررسی ابعاد مختلف شیوع و مقابله با بیماری کرونا * انجام پژوهش‌هایی برای مدیریت بحران کرونا * برگزاری مستمر نشست‌های خوشه‌های اقتصادی و اجتماعی با

است که از آن محل، تعدادی بسته ارزاق تهیه و به خانواده‌های بی‌بضاعت شناسایی‌شده اهدا گردید. همچنین بخشی از مبلغ جمع‌آوری‌شده نیز به‌صورت نقدی به‌حساب دانشجویان بی‌بضاعت واریز شد (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).
 ۳۱. در قالب این طرح ۴۵ میلیون تومان با کمک دانشگاهیان جمع‌آوری و از محل آن، تعدادی بسته ارزاق برای خانواده‌های بی‌بضاعت شناسایی‌شده به ارزش هر بسته اهدایی حدود ۳۰۰ هزار تومان تهیه شد (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

۳۲. زمان نگارش مقاله حاضر

۳۳. فراخوان دریافت نظرات و دیدگاه‌های دانشگاهیان و صاحب‌نظران درباره راه‌های مقابله با کرونا؛ فراخوان تصویر جهان پس از کرونا (کرسی یونسکو در سلامت اجتماعی و توسعه دانشگاه تهران) و ...

<p>موضوع بررسی بحران ناشی از کرونا و دوران پساکرونا؛ بررسی ابعاد اقتصادی و اجتماعی شیوع کرونا و راهکارهای مدیریت آثار؛ پیش‌بینی بروز برخی پیامدهای اجتماعی و آسیب‌ها در دوران پساکرونا و ضرورت چاره‌اندیشی زودهنگام؛ ارائه راهکارهای پیشنهادی برای حل پیامدهای اقتصادی و اجتماعی کشور</p> <p>* انتشار گزارش‌های علمی درباره کرونا^{۳۴}</p> <p>* درخواست تکمیل پرسشنامه شدت علائم احتمالی کرونا از سوی آزمایشگاه تحلیل داده دانشگاه تهران به‌منظور پی بردن به آمار مبتلایان بدون علامت</p> <p>* ایجاد سامانه استفاده از داده‌های شبکه‌های اجتماعی برای تحلیل ذهنیت و گفتمان جامعه ایرانی در مقابله با کرونا (به‌منظور برنامه‌ریزی‌های بعدی و کمک به سیاست‌گذاری ستاد مقابله با بیماری کرونا)</p> <p>* وینار چشم‌انداز پساکرونايي فضای کسب‌وکار ایران؛ تحلیل تهدیدها و فرصت‌های بعد از بحران (دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران) ۱۳۹۹/۰۱/۱۲</p> <p>* اولین وینار بحران کرونا و اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری</p>	
--	--

۳۴. برخی از گزارش‌های منتشر شده تا دی‌ماه ۱۳۹۹ عبارت‌اند از:

- * داوری، علی (۱۳۹۹). بحران کرونا و اقدامات ابتکاری شرکت‌ها و کسب‌وکارها. تهران: دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران.
- * داوری، علی (۱۳۹۹). پنج استراتژی تاب‌آوری کسب‌وکار در شرایط بحران کرونا. تهران: دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران.
- * داوری، علی (۱۳۹۹). سی راهکار تاب‌آوری کسب‌وکارها در بحران کرونا. تهران: دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران.
- * داوری، علی (۱۳۹۹). ۳۰ چالش پیش‌روی کسب‌وکارها در بحران کرونا. تهران: دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران.
- * دانشگاه تهران (۱۳۹۹). گزارش کارگروه مشورتی اقتصاد کلان دانشگاه تهران: بررسی ابعاد اقتصادی شیوع کرونا و راهکارهای مدیریت آثار.
- * دانشگاه تهران (۱۳۹۹). گزارش کارگروه مشورتی سرمایه اجتماعی دانشگاه تهران: پیامدهای اجتماعی شیوع ویروس کرونا در جامعه ایران و راهکارهای مقابله با آن.
- * جلوخانی نیارکی، محمدرضا (۱۳۹۹). سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) مشارکتی یا شهروندمحور: ابزاری هوشمند برای مدیریت بحران ویروس کرونا. تهران: دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
- * ترجمه دستورالعمل پیشگیری از ویروس کرونا توسط گروه زبان چینی دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی (اسفند ۹۸).
- * انتشار کتابچه «تجربه چین در مبارزه با کرونا از زبان چینیان» با همت انجمن علمی دانشجویی گروه زبان و ادبیات چینی دانشگاه تهران.

<p>(پارک علم و فناوری دانشگاه تهران) ۱۳۹۹/۰۱/۲۶</p> <p>* سومین وبینار توسعه کسب‌وکار و چالش‌های حقوقی در شرایط بحران کرونا (پارک علم و فناوری دانشگاه تهران)</p> <p>* تشکیل اولین جلسه شورای هماهنگی پیشگیری از آسیب‌های روانی و اجتماعی استان تهران با هدف هماهنگی دستگاه‌های استانی در خصوص نحوه اجرای برنامه‌های کمیته فرهنگی و پیشگیری با حضور مدیران و نمایندگان دستگاه‌های استانی (بهزیستی، شهرداری تهران، نیروی انتظامی، آموزش و پرورش، صداوسیما، دانشگاه‌های علوم پزشکی، هلال‌احمر و ...) ۳۵</p> <p>۱۳۹۹/۰۳/۲۰</p> <p>* برگزاری همایش بین‌المللی بررسی روند بالینی، تشخیصی و اپیدمیولوژی کووید ۱۹ در ایران و اروپا از سوی کمیته راهبردی راهکارهای علمی مقابله با کووید ۱۹ و با مشارکت دانشگاه تهران، دانشگاه علوم پزشکی تهران و دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با هماهنگی شبکه بیماری‌های ویروسی ایران و میز همکاری‌های علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران با کشور ایتالیا (۹ و ۱۰ مرداد ۱۳۹۹)</p> <p>* سمپوزیوم بین‌المللی رویکردهای زیست‌شناسی، پزشکی و علوم پایه به کووید ۱۹ توسط دانشگاه سمنان و انجمن زیست‌شناسی ایران و با همکاری کمیته راهبردی کووید ۱۹ دانشگاه تهران، سازمان یونسکو، انجمن هیپوکسیا بولیوی، انجمن فیزیولوژی هند (۲۰ و ۲۱ شهریور ۱۳۹۹)</p> <p>* برگزاری مجازی نخستین کنگره ملی دانشگاه و کووید ۱۹ با همکاری سازمان امور دانشجویان وزارت علوم، تحقیقات و</p>	
--	--

۳۵. برگزاری آنلاین دوره‌های آموزشی تربیت مربی نشاط اجتماعی در دستگاه‌ها و سازمان‌ها توسط دانشگاه تهران و تشکیل کارگروه تدوین محتوای تخصصی پیشگیری از آسیب‌های روانی اجتماعی به سرپرستی مرکز مشاوره دانشگاه تهران از جمله مباحث مطرح در این جلسه بود. در این جلسه مقرر شد دستگاه‌ها، سازمان‌ها و شورای هماهنگی استان تهران، نیازهای آموزشی خود را در این زمینه به کمیته فرهنگی پیشگیری شورای هماهنگی استان معرفی و با هماهنگی مرکز مشاوره دانشگاه تهران، دوره‌های مذکور طراحی و برگزار شود (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

<p>فناوری و دانشگاه‌های تهران، صنعتی شریف و شیراز (بهمن ۱۳۹۹)</p> <p>* انتشار یادداشت سه محقق^{۳۶} دانشگاه تهران با عنوان «مسئولیت اجتماعی دانشگاه در زمان پاندمی کرونا: زمانی برای تغییر نگرش و مأموریت جدید آموزش عالی» در نشریه اتحادیه بین‌المللی دانشگاه‌ها</p> <p>* برگزاری وبینار ضرورت توجه به بهداشت روانی دانشجویان در ایام کرونا (ویژه اعضای هیئت‌علمی و مدیران دانشگاه)</p> <p>* انتشار مقالات علمی متعدد درباره کووید ۱۹</p> <p>* برگزاری نشست‌های علمی متعدد دیگر درباره کووید ۱۹</p>	
<p>* اختصاص اعتبار ویژه به طرح‌های پژوهشی مرتبط با ویروس کرونا^{۳۷}</p> <p>* حمایت پارک علم و فناوری دانشگاه تهران از ایده‌های فناورانه در زمینه مقابله با ویروس کرونا در قالب دو برنامه رویش و شکوفایی</p>	<p>حمایت مالی از پژوهش‌های علمی</p>
<p>* تولید تجهیزات تنفسی برای بیماران توسط گروهی از دانش‌آموختگان دانشگاه تهران، شریف و امیرکبیر با حمایت صندوق نوآوری و شکوفایی</p> <p>* ساخت دستگاه تنفس مصنوعی برای بیماران مبتلا به ویروس کرونا (با همکاری دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاه تهران و پژوهشگاه پلیمر و پتروشیمی ایران و گروه پروفیسور Slocum در دانشگاه MIT)</p> <p>* طراحی سامانه غربالگری صوتی برای بیمار کرونا مبتنی بر</p>	<p>تولید تجهیزات بهداشتی و درمانی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران</p>

۳۶. دکتر محمود نیلی احمدآبادی، دکتر سیروس زمانی و دکتر لعبت زبردست

۳۷. معاونت پژوهشی دانشگاه تهران اعتبار طرح‌های نوع ششم (طرح حمایت از پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها) که موضوع آن‌ها مرتبط با ویروس کرونا است تا ۴ برابر برای پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد و ۳ برابر برای رساله دکترا افزایش داد. این موضوع، شامل موارد مبتنی بر کار در آزمایشگاه‌های تجربی است و شبیه‌سازی، مدل‌سازی و کارهای غیرتجربی را شامل نمی‌شود (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

<p>الگوی سرفه افراد</p> <p>* تولید بیش از دو میلیون ماسک N95</p> <p>* تولید ۸۰ هزار ماسک بهداشتی و صنعتی در روز (شرکت‌های فن پایا و پالایه گستر سیمرخ ایرانیان)</p> <p>* مراحل نهایی برنامه طراحی و ساخت ونتیلاتور برای تولید اکسیژن (شرکت فن پایا)</p> <p>* تولید ونتیلاتور ارزان‌قیمت (شرکت رباتیک اتوماسیون و هوش مصنوعی نوژان)</p> <p>* تولید روزانه ۴۵ هزار عدد شربت کالیک دارای مواد مؤثر شیرین‌بیان، آویشن باغی و عسل مورد استفاده در درمان بیماری‌هایی نظیر آنفولانزا که در درمان بیماری کرونا نیز مؤثر است (شرکت نونک فار)</p> <p>* تولید دستگاه مه‌پاش ضد عفونی‌کننده محیط؛ تولید تونل ضد عفونی‌کننده افراد با ماده ضد عفونی‌کننده ازون^{۳۸} بدون اثر خیس‌کنندگی با یک سوم قیمت نمونه‌های خارجی (شرکت دانش فروزان صنعت بینا)</p> <p>* تولید ۱۰۰ هزار کیت PCR تشخیص کرونا در روز توسط شرکت دانش‌بنیان مستقر در پارک علم و فناوری دانشگاه تهران که در کمتر از ۲ ساعت، تشخیص بیماری را میسر می‌کند (شرکت لیوژن فارمد)</p> <p>* تولید محلول ضد عفونی‌کننده الکلی با ظرفیت تولید ۱۵۵۰ لیتر (شرکت سبزارو جهان)</p> <p>* تولید محصولی که موجب از بین بردن هر نوع ویروس و میکروارگانیسم موجود بر روی سطوح و داخل هوا می‌شود (لرزه‌نگار پارسیان)</p> <p>* طراحی خط تولید الکل اتانول بدون استفاده از برج تقطیر با</p>
--

۳۸. در بیمارستان‌های مسیح دانشوری، امام خمینی، آجا (ارتش)، ناجا (نیروی انتظامی) و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار گرفته است.

<p>حجم تولید ۵ تن در روز (شرکت رهاورد ساعی)</p> <p>* سامانه مکان‌یابی و هوشمندسازی بیمارستانی مبتنی بر اینترنت اشیا به وزارت بهداشت به منظور کاهش عفونت‌های بیمارستانی با نظارت دقیق بر بهداشت دست و افزایش دقت و سرعت پایش تماس‌یافتگان (شرکت سیستم‌های داده‌محور بینا)</p> <p>* سامانه کلینیکال تریال کشوری داروی فاویپیراویر (شرکت فن‌افزار دانش)^{۳۹}</p> <p>* طراحی و ساخت دستگاه تشخیص سریع ROS خلط با نام تجاری RDSS با سرپرستی دکتر محمد عبدالاحد، پژوهشگر دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاه تهران، تحت حمایت ستاد نانو و در قالب شرکت نانوحسگرسازان سلامت آریا (این دستگاه در تابستان ۱۳۹۹ مجوز تولید را از سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کسب کرد)</p> <p>* راه‌اندازی سامانه پایش هوشمند و پیگیری سلامت بیماران کووید ۱۹ و خانواده آن‌ها با عنوان «سینا کر کووید ۱۹» با همکاری دانشگاه‌های تهران و علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران</p>	
<p>* طراحی، بومی‌سازی و تولید نسل جدید سوئیچ‌های مخابراتی با ظرفیت بالا به منظور (۱) تسهیل ارتباطات تلفنی در سازمان‌های بزرگ و (۲) کاربرد در حوزه مخابرات عمومی و استفاده اپراتورهای مخابراتی برای سرویس‌دهی تلفنی به عموم مردم (تسهیل ارتباط مردم با سامانه‌های غربالگری و مشاوره تلفنی کرونا و امکان پاسخگویی میلیونی) (شرکت صنایع ارتباطی آوا)</p> <p>* خدمات برگزاری جلسات آنلاین در راستای اجرای طرح فاصله‌گذاری اجتماعی برای بیش از یک میلیون نقطه ساعت، برگزاری ۶۰۰۰ جلسه (شرکت‌های طرح و توسعه اتصال یکپارچه فناوری اطلاعات و ارتباطات آوین پایو ران مه‌داده پویش)</p>	<p>تولید خدمات تسهیل‌کننده فاصله‌گذاری فیزیکی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران</p>

<p>* تولید ۳۱۵ کنتور هوشمند و ۱۱۰۰ دستگاه مودم قرائت از راه دور (شرکت سنجش‌افزار آسیا)</p> <p>* خدمت گواهی امضای الکترونیکی (شرکت ارتباطات فرهنگ آزما)</p> <p>* سامانه میز خدمت الکترونیکی (شرکت راهکارهای هوشمند سامیز)</p> <p>* ارائه سرویس پرداخت در محل و سرویس درگاه پرداخت اینترنتی (شرکت راهکار نوین زیبال)</p> <p>* پلتفرم‌های تخصصی تسویه حساب بانک ملی و بین‌المللی (شرکت راهکارهای هوشمند پیراد)</p> <p>* تولید سوئیچ‌های تلفنی برای سامانه تلفنی ۴۰۳۰ و انجام امور پشتیبانی شبانه‌روزی (شرکت صنایع ارتباطی آوا)</p> <p>* طراحی سامانه مرکز تماس هوشمند به منظور ارتباط صاحبان کسب‌وکارها با مشتریان از راه دور (شرکت راهکار سرزمین هوشمند)</p>	
<p>حمایت‌های مالی</p> <p>* امکان تعویق پرداخت اجاره و هزینه خدمات</p> <p>* ارائه اینترنت رایگان</p> <p>* بخشودگی هزینه شارژ ساختمان</p> <p>* عدم افزایش تعرفه خدمات</p> <p>* ارائه تسهیلات مالی</p> <p>* حمایت از محصولات مرتبط با کرونا با مشارکت سرمایه‌گذاران</p>	<p>بسته حمایتی پارک علم و فناوری دانشگاه تهران برای شرکت‌ها در شرایط شیوع کرونا</p>
<p>حمایت‌های اداری</p> <p>* تمدید قراردادهای به صورت غیرحضوری</p> <p>* همکاری در پیگیری عقد قراردادهای و دریافت مطالبات شرکت‌ها از سازمان‌ها</p> <p>* تسریع در فرایند تغییر فعالیت شرکت‌ها</p>	
<p>حمایت از توسعه فعالیت‌های مجازی کسب‌وکارها</p> <p>* همکاری با فروشگاه‌های اینترنتی</p> <p>* حمایت مالی از راه‌اندازی سایت و فروشگاه مجازی شرکت‌ها</p>	

<p>کمپین تبلیغاتی</p> <p>* تولید محتوا مرتبط با شرایط کسب و کارها در شرایط کرونا و پس از کرونا</p> <p>* حمایت از ساخت تیزر تبلیغاتی و تبلیغات محصولات شرکت‌ها</p> <p>* معرفی محصولات و خدمات شرکت‌ها از طریق کانال‌های رسانه‌ای پارک</p>	
<p>توانمندسازی از طریق آموزش و مشاوره</p> <p>* تمهیدات لازم برای حضور مشاوران کسب و کار ویژه شرایط کرونا</p> <p>* ارائه مشاوره رایگان به شرکت‌ها به صورت مجازی</p> <p>* هماهنگی با دانشکده روانشناسی در ارائه مشاوره روانشناسی</p> <p>* برنامه‌ریزی سلسله رویدادهای آموزشی به صورت مجازی</p>	
<p>شبکه‌سازی استراتژیک بین شرکت‌ها</p> <p>* جلسه اختصاصی و بینار ریاست پارک با شرکت‌ها</p> <p>* جلسات مجازی میان شرکت‌ها و مدیران پارک</p>	
<p>اخذ حمایت و پیگیری از مراجع</p> <p>* جلب منابع مالی ویژه مبارزه با کرونا</p> <p>* هماهنگی تسریع در اخذ مجوزهای لازم کسب و کارها از مراجع</p> <p>* تهیه گزارش‌های معرفی محصولات شرکت‌ها</p>	
<p>اقدامات بهداشتی و پیشگیری</p> <p>* هماهنگی در تهیه و توزیع اقلام بهداشتی</p> <p>* غربالگری مراجعین</p> <p>* ضدعفونی منظم فیزیکی پارک</p> <p>* هماهنگی در انجام تست کرونا</p>	
<p>* ترجمه و انتشار الکترونیکی دستورالعمل پیشگیری از ویروس کرونا توسط گروه زبان چینی دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی</p> <p>* برگزاری کارگاه‌های مجازی آموزش مهارت‌های زندگی،</p>	<p>آموزش و اطلاع‌رسانی (در حوزه پیشگیری از بیماری، مهارت‌های</p>

<p>آرامش و بهداشت روان در دوره کرونا</p> <p>* انتشار مستمر پوسترها^{۴۰} و پیام‌های آگاهی‌بخش، ویدئو پیشگیری از ابتلا به کرونا، کلیپ‌ها و فیلم‌های آموزشی و ... در فضای مجازی به‌منظور پیشگیری و کنترل بیماری کرونا و نیز نحوه زندگی و کار مسئولانه و سازگارانه در شرایط اپیدمی کرونا، خودمراقبتی و دیگرمراقبتی (مسئولیت فردی و اجتماعی)</p> <p>* انتشار بروشورهای حاوی نکات حائز اهمیت برای پیشگیری از ابتلا به کرونا و نصب در مکان‌های مختلف دانشگاه</p>	<p>زندگی، بهداشت روان، ارتقای تاب‌آوری و ...</p>
<p>* پایش سلامت و تب‌سنجی همه مراجعان و کارکنان دانشگاه در ورودی‌های دانشگاه</p> <p>* اعزام تیم‌های ارزیابی کرونا به دانشکده‌ها و پردیس‌های دانشگاه تهران (اعزام پزشک و پرستار و بررسی وضعیت سلامت کارکنان و اهدای برخی اقلام بهداشتی به آن‌ها)</p> <p>* استقرار واحد سیار مشاوره پزشکی و نمونه‌گیری خون توسط مرکز بهداشت و سلامت در دانشگاه تهران</p> <p>* فراهم شدن امکان نمونه‌گیری تست کرونا (تست PCR) در مرکز بهداشت و سلامت دانشگاه تهران با مشارکت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران</p> <p>* انجام تست تشخیص سریع کرونا برای دانشجویان واجد شرایط متقاضی خوابگاه به‌صورت رایگان</p> <p>* درخواست تکمیل فرم الکترونیکی ثبت اطلاعات مبتلایان و بهبودیافتگان بیماری کرونا در دانشگاه تهران با هدف حفظ سلامتی دانشجویان و خانواده‌هایشان و تدارک برخی اقدامات حمایتی از طرف دانشگاه^{۴۱}</p>	<p>خدمات سلامت جسم و روان</p>

۴۰. محتوای برخی پوسترها عبارت‌اند از: (۱) تمام ساعتان را کرونایی نکنیم؛ (۲) توصیه‌های رسانه‌ای در ایام خانه‌نشینی کرونا؛ (۳) در زنجیره انتقال اخبار جعلی مشارکت نکنیم و ...

۴۱. علاوه بر تماس تلفنی مددکاری مرکز بهداشت و سلامت با خانواده‌ها برای ارزیابی وضعیت سلامت و امور تشخیصی و درمانی، با هدف همدلی و حمایت روانی از خانواده‌ها بسته اقلام بهداشتی شامل محلول ضدعفونی،

<p>* ضد عفونی محوطه اداری دانشگاه توسط حوزه مقاومت بسیج دانشگاه تهران</p> <p>* ضد عفونی عزاداران شرکت کننده در مراسم شب قدر (در ورودی دانشگاه) و برگزاری مراسم شب قدر در محوطه مسجد دانشگاه با رعایت فاصله گذاری اجتماعی</p> <p>* برگزاری مسابقات و جشنواره‌های متعدد برای دانشجویان^{۴۲} (گذران اوقات فراغت)</p> <p>* ارائه خدمات مشاوره غیر حضوری به دانشجویان (تلفنی و الکترونیکی)</p> <p>* اجرای طرح پایش سلامت روان (طرح همدلی) ویژه دانشجویان توسط مرکز مشاوره دانشگاه تهران و با همکاری دفتر مشاوره و سلامت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری</p> <p>* اجرای طرح پایش سلامت روان (طرح همدلی) ویژه نو دانشجویان ۱۳۹۹</p>	
<p>* فراهم شدن امکان برگزاری کلاس‌های مجازی (غیر حضوری)</p> <p>* فراهم شدن امکان دفاع مجازی پایان نامه‌ها</p> <p>* فراهم شدن امکان دورکاری کارکنان دانشگاه</p> <p>* انتشار الکترونیکی راهنمای دورکاری و کار در منزل (مرکز آموزش‌های ضمن خدمت)</p> <p>* اعطای مرخصی تشویقی به کارکنان</p>	<p>تسهیل امور دانشجویان و کارکنان دانشگاه در راستای توجه به سلامت آن‌ها</p>

دستکش، ماسک و... به ارزش تقریبی ۱۶۰ هزار تومان تهیه و برای خانواده‌ها ارسال شده است (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

۴۲. برخی از مسابقات برگزار شده تاکنون عبارت‌اند از: (۱) مسابقه ادبی، هنری و بهداشت روانی «ترم کرونایی» (ارسال آثار در قالب عکس، مقاله کوتاه، شعر و کاریکاتور)؛ (۲) مسابقه آنلاین شطرنج؛ (۳) مسابقه آنلاین دарт؛ (۴) مسابقه پیام کوتاه «جهان پسا کرونا و سلامت»؛ (۵) مسابقه کتابخوانی هشت‌بهشت؛ (۶) مسابقه کتابخوانی علی (ع) از زبان علی (ع)؛ (۷) مسابقه ایده‌های برتر دانشجویی در مواجهه با چالش‌های دوران پسا کرونا؛ (۸) مسابقه سواد سلامت روان؛ (۹) مسابقه مجازی دومینو و پانتومیم؛ (۱۰) مسابقه کتابخوانی «زندگی حقیقی انسان»؛ (۱۱) اولین جشنواره ملی فرهنگی - هنری و بهداشت روانی؛ (۱۲) جشنواره فرهنگی و هنری فیلم و عکس دوران کرونا: فرصت‌ها و چالش‌ها؛ (۱۳) مسابقه کتابخوانی «رفیق خوشبخت ما» و ...)

<p>* راه‌اندازی شبکه اجتماعی، فرهنگی و هنری دوران کرونا و پساکرونا با هدف تبادل نظر و ارائه پیشنهادها درباره مدیریت امور فرهنگی و اجتماعی در شرایط ایجادشده ناشی از شیوع کرونا</p> <p>* فراهم شدن امکان برگزاری آنلاین برنامه‌های</p> <p>دانشجویی در سامانه mooc.ut.ac.ir</p> <p>* تخفیف ۲۵ درصدی کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران در خریدهای اینترنتی از تارنمای مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران</p> <p>* فراهم نمودن امکان دسترسی رایگان به کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران</p> <p>* فراهم نمودن دسترسی به بیش از ۷۷ هزار پایان‌نامه در کتابخانه دیجیتال کتابخانه مرکزی دانشگاه</p>	
<p>* فعال نمودن درگاه دریافت کمک اعضای خانواده دانشگاه تهران به اقشار آسیب‌دیده از کرونا</p> <p>* حمایت بنیاد حامیان دانشگاه تهران از دانشجویان نیازمند در شرایط کرونا به صورت پرداخت ۵۰ وام قرض‌الحسنه به آن‌ها به ارزش ۵۰ میلیون تومان</p> <p>* اختصاص ۵۰ میلیون تومان از سوی بنیاد حامیان دانشگاه تهران برای اهدای وام خرید تبلت به تعدادی از دانشجویان دانشگاه تهران</p> <p>* اهدای ۱۵ میلیون تومان برای خرید اقلام بهداشتی دانشجویان متأهل کوی دانشگاه از طرف بنیاد حامیان دانشگاه تهران برای پیشگیری از کرونا</p> <p>* کمک بنیاد حامیان پردیس فارابی با همکاری اساتید پردیس فارابی و بنیاد حامیان دانشگاه تهران به بیماران درگیر کرونا، مراکز بهداشتی و نیروهای مستقر در آرامستان‌های استان قم</p> <p>* کمک پردیس فارابی دانشگاه تهران با استفاده از ظرفیت بنیاد حامیان، اعضای هیئت‌علمی و کارکنان این پردیس به دانشگاه علوم پزشکی استان قم، ستاد مبارزه با کرونا و کارکنان شرکتی پردیس</p>	<p>حمایت از گروه‌های آسیب‌دیده از کرونا</p>

<p>* اجرای مرحله اول طرح تهیه ارزاق ضروری برای نیازمندان در ماه رمضان (توسط کانون‌های خیریه دانشجویان دانشگاه‌های تهران (کانون خیریه والعصر)، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، علم و صنعت)</p> <p>* اجرای مرحله دوم طرح خیریه دانشجویی در دانشگاه تهران توسط کانون خیریه والعصر (۲۷ خرداد ۱۳۹۹).</p> <p>* اهدای یک ماه حق مسئولیت اعضای هیئت‌رئیس دانشگاه تهران برای کمک به اقشار آسیب‌دیده از کرونا</p> <p>* راه‌اندازی مدرسه مجازی برای دانش‌آموزان کنکوری استان سیستان و بلوچستان توسط دانشجویان دانشگاه تهران</p> <p>* تهیه ماسک برای کودکان کار توسط کانون خیریه دانشگاه تهران و کانون فرهنگی خیریه دانشگاه علامه طباطبایی</p> <p>* تهیه ۲۰۰ بسته لوازم‌التحریر برای دانش‌آموزان مناطق محروم و ۷۰ بسته معیشتی برای ارسال به دانشجویان ساکن در خوابگاه متاهلین در جشن یلدای نیکی دانشگاه تهران</p>	
<p>* ساخت قطعه تصویری «نوی آدمیت» با آهنگسازی دکتر سهراب کاشف عضو هیئت‌علمی دانشکده هنرهای نمایشی و موسیقی پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران^{۴۳} با هدف تقدیر از کادر درمان کشور</p> <p>* تقدیر کانون نیکوکاری ولیعصر باشگاه دانشجویان دانشگاه تهران از کادر درمان به مناسبت میلاد حضرت زینب (س)، روز پرستار و شب یلدا^{۴۴}</p>	<p>تقدیر از کادر درمان</p>

۴۳. این قطعه با تلاش ارکستر ملی ایران و بنیاد رودکی با تضمینی از شعر «بنی‌آدم اعضای یک پیکرند / که در آفرینش ز یک گوهرند» شیخ اجل سعدی شیرازی در طول پنج ماه با تکنیک‌های نوین صداگذاری، فیلم‌برداری و تصویرسازی تولید شده است. سراینده شعر این اثر محمدرضا کاشف، نویسنده و کارگردان علی نوری اسکویی و رهبری ارکستر و آهنگسازی آن نیز بر عهده سهراب کاشف بوده است. همچنین برای ساخت این اثر هنری ارزشمند بیش از ۲۰۰ نوازنده و هنرمند مشارکت داشته‌اند (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

۴۴. تعدادی از دانشجویان عضو این کانون در بیمارستان آیت‌الله کاشانی تهران حضور یافتند و بسته‌های اهدایی را به کادر درمان تقدیم کردند (دانشگاه تهران، ۱۳۹۹).

* تقدیر از پرستاران مرکز بهداشت و سلامت دانشگاه تهران به مناسبت میلاد حضرت زینب (س) و روز پرستار
--

نتیجه‌گیری

دانشگاه‌ها نقش مهمی در جامعه دارند و دارای آثار مستقیم و غیرمستقیم بسیاری بر رفاه، اقتصاد و توسعه هستند. تحقق مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها به‌ویژه در مواقعی که جامعه با بحران مواجه است، در رویارویی مؤثر با بحران و آثار آن بسیار اهمیت دارد. در پژوهش حاضر به‌طور خاص، اقدامات دانشگاه تهران در مواجهه با بحران کرونا با تکیه بر اسناد منتشرشده تا دی‌ماه ۱۳۹۹ مورد بررسی قرار گرفت. اقدامات مذکور در چندین محور متمرکز شده است که عبارت‌اند از: فعالیت‌های علمی؛ حمایت مالی از پژوهش‌های علمی؛ تولید تجهیزات بهداشتی و درمانی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران؛ تولید خدمات تسهیل‌کننده فاصله‌گذاری فیزیکی توسط شرکت‌های پارک علم و فناوری دانشگاه تهران؛ تدوین بسته حمایتی پارک علم و فناوری دانشگاه تهران برای شرکت‌ها در شرایط شیوع کرونا؛ آموزش و اطلاع‌رسانی (در حوزه پیشگیری، مهارت‌های زندگی، بهداشت روان، ارتقای تاب‌آوری)؛ خدمات سلامت جسم و روان؛ تسهیل امور دانشجویان و کارکنان دانشگاه در راستای توجه به سلامت آن‌ها؛ حمایت از گروه‌های آسیب‌دیده از کرونا؛ و تقدیر از کادر درمان. هر یک از محورهای فوق، زیربخش‌هایی را شامل می‌شود که از روزهای آغازین شیوع کرونا در کشور مورد توجه بوده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، دانشگاه تهران علاوه بر بعد آموزش و پژوهش، در حوزه خدمات و حمایت‌های اجتماعی نیز اقدامات مهمی انجام داده است که رسیدگی به گروه‌های آسیب‌دیده از آن جمله است. پژوهش حاضر، صرفاً گامی اولیه در بررسی اقدامات دانشگاه‌ها در مواجهه با بحران کرونا و آثار ناشی از آن است و صرفاً اقدامات دانشگاه تهران (تا دی‌ماه ۱۳۹۹) در آن ثبت شده است. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، اقدامات سایر دانشگاه‌های ایران و دنیا نیز به نحوی دقیق مورد بررسی قرار گیرد تا بدین ترتیب ضمن پی بردن به مجموعه اقدامات متنوع دانشگاه‌ها و محورهای مورد تأکید آن‌ها در مواجهه با بحران کرونا و آثار ناشی از آن، امکان الگو گرفتن از این تجارب، مقایسه دانشگاه‌ها با یکدیگر و حتی پی بردن به ضعف‌ها و قوت‌ها و درس‌آموزی میسر شود. درس‌آموزی از تجارب دانشگاه‌های مختلف دنیا و انتقال تجربیات مؤثر از طریق آموزش و اطلاع‌رسانی ضمن تأکید بر محورهای مسئولیت اخلاقی، اجتماعی و

زیست‌محیطی دانشگاه می‌تواند زمینه مشارکت بیشتر همه اعضای خانواده دانشگاه (اساتید، کارکنان و دانشجویان) برای تحقق مسئولیت اجتماعی در جامعه را فراهم کند.

منابع

۱. اقدام‌پور، رضا؛ کشتی آرای، نرگس و اسماعیلی، رضا (۱۳۹۸). تجارب زیسته دانشجویان از مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه. دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۲۰، ۲۳۷-۲۶۴.
۲. برادران حقیر، مریم؛ نورشاهی، نسرین و روشن، احمدرضا (۱۳۹۸). مفهوم‌سازی مسئولیت اجتماعی دانشگاه در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳۵ (۳)، ۱-۲۶.
۳. حبیبی، نوید؛ وظیفه‌دوست، حسین و جعفری، پریش (۱۳۹۵). مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۲ (۲)، ۱۲۵-۱۴۵.
۴. دانشگاه تهران (۱۳۹۹). دانشگاه تهران و شیوع ویروس کرونا. برگرفته از: <https://ut.ac.ir/fa/page/4549>
۵. شفائی یامچلو، طاهره؛ ابیلی، خدایار و فرامرز قراملکی، احد (۱۳۹۵). مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیئت‌علمی (مورد: دانشگاه تهران). فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران، ۸ (۴)، ۷۹-۱۰۲.
۶. علی‌محمدلو، مسلم؛ اکبری، بنفشه و مهدویان‌پور، الهام (۱۳۹۳). شناسایی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها با استفاده از تکنیک دلفی فازی؛ مطالعه موردی: دانشگاه تهران. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، ۳، ۱۶۱-۱۹۲.
۷. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۹). پوشش همه دانشگاهیان همه مردم. برگرفته از: <https://www.msrt.ir/fa/news/53680>
8. Giuffre, Lidia & Ratto, Silvia E. (2014). A New Paradigm in Higher Education: University Social Responsibility (USR). *Journal of Education & Human Development*, 3(1), 231-238.
9. Ismail, Tariq H. (2020). Does Egyptian universities' disclosure on social responsibility enhance sustainable development. *Journal of Humanities and Applied Social Sciences*, 2(2), 81-99.
10. Karwowska, Elzbieta (2019). Creating shared value by the university. *Social Responsibility Journal*, 1-19. <https://doi.org/10.1108/srj-05-2019-0172>.
11. Larran Jorge, Manuel & Andrades Pena, Francisco Javier (2017). Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals, *Higher Education Quarterly*, 71, 302-319.
12. Latif, Khawaja Fawad (2018). The Development and Validation of Stakeholder-Based Scale for Measuring University Social Responsibility (USR). *Social Indicators Research*, 140, 511-547.
13. Liu, Boping, Liu, Zhaoqi & Chen, Li (2020). Development of a social responsibility scale for Chinese university students. *Current Psychology*, 39:115-120

14. Reiser (2008). *University Social Responsibility definition*. Cited and retrieved 14.10.2009 from http://www.usralliance.org/resources/Aurilla_Presentation_Session6.pdf.
15. University of Harvard (2020 A). *Harvard in the community*. Retrieved from <https://community.harvard.edu>.
16. University of Harvard (2020 B). *Coronavirus (COVID-19)*. Retrieved from <https://www.harvard.edu/coronavirus>.
17. University of Manchester (2020 A). *Strategic priorities*. Retrieved from <http://www.socialresponsibility.manchester.ac.uk/strategic-priorities/>
18. University of Manchester (2020 B). *Latest news*. Retrieved from <http://www.socialresponsibility.manchester.ac.uk/news/>
19. Vasilescu, Ruxandra, Barna, Cristina, Epure, Manuela, Baicud, Claudia (2010). Developing university social responsibility: A model for the challenges of the new civil society. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4177-4182.